Anul VII. 1 Februarie, 1913. Nr. 3.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIEAȚA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: SIBIIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

SIBIIU.
TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.
1913.

Anul VII. **1 Februarie, 1913.** **Nr. 3.**

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

CONSTATARI DUREROASE.

In timpul din urmă s'a ventilat prin ziarele noastre știrea, că ordinariatul bis. gr.-cat. din Blaj a decis înființarea mai multor protopopiate, între cari unul în Brașov, drept recompensă pentru protopopiatele incorporate la Hajdudorog. Știrea aceasta a produs între credincioșii bisericei române ortodoxe și mai ales între credincioșii noștri din Brașov o legitimă indignare. Inființarea unui protopopiat gr.-catolic într'un centru românesc unde nu sunt credincioși gr.-catolici, prin urmare unde înființarea nu este reclamată de necesitatea unei îngrijiri sufletești a acelora, este un atac fățiș contra bisericei ortodoxe române. Discuția ziaristică purtată în jurul acestei afaceri a scos la suprafață o altă chestiune, pe care zeloșii redactori dela «Cultura Creștină» au formulat-o astfel: În Brașov sunt romano-catolici maghiari, sunt ev. luterani sași, sunt ev. reformați, sunt ovrei și alte confesiuni, cari toate își au bisericile și instituțiunile lor. De ce nu protestează românii ortodocși în contra acelora și de ce protestează numai în contra noastră, a românilor gr.-catolici? *Sau suntem noi mai răi decât aceia?*

Iată o întrebare de-o importanță capitală, la care vom răspunde cu date pozitive, din cari oricare cetitor nepreocupat cu înlesnire va ajunge la concluzia, la care noi am ajuns, că da, pentru *biserica română ortodoxă, precum și pentru interesele superioare ale întregului neam românesc, înființarea unei comunități române greco-catolice într'un centru unde nu i se simte lipsa constitue un adevărat dezastru din punct de vedere național.*

Credincioșii altor confesiuni în ochii credincioșilor români ortodocși sunt considerați «străini» și românul nu-și deschide

ușa sufletului la uneltirile viclene ale străinului, pe când la șopotele dulci ale «fraților» gr.-catolici cu ușurință își pleacă urechea.

Experiența vieții practice zi de zi ne dovedește, că în acele comune bisericești unde românii se închină la două altare lipsește binecuvântarea lui Dumnezeu, căci nu dragostea evanghelică, ci zavistia stăpânește sufletele credincioșilor. Din mulțimea cazurilor dureroase, — legion este numărul lor, — pentru ilustrarea asertiunilor noastre vom însemnà aici numai două tipice.

În apropiere de Orăștie este comuna bisericească curat românească *Vaideiu* cu 1500 suflete români ortodocși și vreo câțiva «frați» gr.-catolici. Edificiul școalei confesionale gr.-or. este excepționat din partea organelor administrative și amenințat cu închidere. Reprezentanța comunei politice din vinderea unei păduri i-a votat comunei bis. — să zicem 20.000 cor. — pentru acoperirea în parte a speselor de zidire. Preotul «fraților» greco-catolici, Iosif Popoviciu, întâi a protestat, apoi a recurat la comitat și pe urmă la ministru cerând anularea concluzului, cu toate că averea comunei politice e averea credincioșilor noștri, și cu toate că băieții părinților gr.-cat. au fost și sunt primiți în școala confesională gr.-or. fără nici o restricțiune.[1] Iată o celebră coadă de topor. Sfârșitul va fi: Școala românească confesională gr.-or. se va închide nefiind comuna bisericească în stare a-și zidì edificiul, și în locul ei se va organizà o școală poporală comunală — cum a cerut preotul gr.-catolic — cu limba de propunere maghiară, ca pretutindenea în comitatul Hunedoarei. Iar «frații» greco-cat. vor fi satisfăcuți de triumful, că le-a succes a mai dărâmà o cetate de-a «schismaticilor».

Alt caz.

Lângă Mediaș se află o comună, *Brateiu*, cu locuitori în maioritate sași. În comuna aceasta din nenorocire sunt două biserici românești, cari din cele mai vechi timpuri au susținut și câte o școală confesională având ajutor de stat la acoperirea

[1] Din recursul preotului gr.-cat. Iosif Popoviciu citām textual următorul pasaj foarte caracteristic: «Preotul Zacharie Tilicea (cel gr.-or.) într'o vorbire *agitatorică* în ședință a afirmat palam et publice, că școala confesională e mai bună, fiindcă în aceea nu se *schimonosește* limba maternă după placul cuiva, ca în școala comunală; și ca vorbirea dânsului să facă o mai mare impresie asupra membrilor a citat din poezia «*Cine-a îndrăgit străinii, mâncai-ar inima cânii*» (Eminescu), iar când contabilul cercual i-a cerut informațiuni despre cele spuse românește, preotul i-a răspuns: *ceeace stă în lege;* pe când legea nimic nu reproduce din poeziile lui Eminescu.»

competinţelor învăţătoreşti. La intrarea în vigoare a legii apponyiane românii greco-catolici din Brateiu *au abzis de susţinerea* şcoalei lor confesionale, dar în loc să se alăture la credincioşii ortodocşi, ca împreună să susţină o *şcoală românească,* au cerut dela minister *înfiinţarea unei şcoale de stat,* care se va şi deschide cu 1 Septemvrie 1913. După concepţia guvernului, în acele comune în cari se află şcoală de stat, şcoala confesională nu suplineşte o necesitate, în urmare este o instituţie de prisos, iar statul nu poate fi constrâns a da ajutoare unor instituţii de prisos. Ajutorul de stat s'a detras, comuna bisericească n'are de unde acoperì salarul învăţătoresc şi urmarea: *şcoala confesională gr.-or. va trebuì să piară* şi să facă loc şcoalei de stat cerută de greco-catolici.

Cazurile de felul acestora se repetează zilnic în diferite forme şi sub diferite pretexte; aşa că pentru biserica română ortodoxă confesiunea gr.-catolică este mai periculoasă decât oricare altă confesiune din patrie.

Mulţi dintre cetitori vor reduce aceste apucături detestabile sau păcate naţionale la slăbiciunea singuraticilor preoţi gr.-cat., şi vor crede, că conducerea centrală n'are cunoştinţă despre ele şi nu le aproabă şi că în urmare: biserica gr.-cat. ca instituţiune nu poate fi invinuită pentru aceste! Apoi lucrul — durere — nu stă astfel. Aceste nu sunt cazuri izolate, întâmplătoare, ci sunt rezultatele unui sistem de educaţie iezuitic.

Boala este deci organică şi nu se poate vindecà cu măsuri paliative, ci numai prin o radicală operaţie.

Din evenimentele timpului mai recent vom prinde, aşa în fuga condeiului, câteva fapte reale, cari nu vor puteà fi intervertite şi cu atât mai puţin desminţite şi cari vor ilustrà în deajuns halul dureros în care a ajuns biserica română gr.-catolică din punct de vedere naţional, precum şi procedura echivocă şi antiromânească a celor dela conducerea acestei biserici.

Dar de unde să începem, căci prea ni-se îmbulzesc sub peană aceste păcate strigătoare? Vă rog să fiţi cu luare aminte la jalnica tragedie, care se petrece sub ochii noştri. S'a scris, că 70.000 suflete româneşti au fost rupte dela sânul bisericei mame şi au fost incorporate la episcopia gr.-catolică maghiară!! Episcopatul bisericei autonome (?) române gr.-cat. a luat parte

la toate sfătuirile în cari s'a plămădit înfiinţarea acestei episcopii, ba s'a bucurat chiar fiindcă «se întemeiază o nouă cetate a catolicismului în părţile răsăritene.» Şi supărarea lor tardivă li s'a ivit numai la *împărţală*. Dar şi atunci, în loc să protesteze la sfântul scaun cu provocare la drepturile ce li s'au garantat prin bulle anterioare, — în privinţa integrităţii teritoriale, — s'au milogit prin memorii lipsite de demnitate şi ne-au acuzat pe noi românii gr.-or., — fraţii lor de sânge, — că-i persecutăm şi că interesele catolicismului sunt greu ameninţate din partea «*schismaticilor*», adecă din partea noastră a românilor ortodocşi. Se poate o perfidie mai mare, ca aceasta!? La sfântul scaun slugarnica lor plânsoare n'a aflat răsunet, dar episcopatul gr.-cat. român în loc să-şi tragă singura consecinţă posibilă şi să rupă «peceţile» îl vedem din nou alergând cu osârdie la şedinţele episcopatului rom.-cat., unde după mărturisirea cronicarului Şincai «*clerul unit este socotit a cincea roată la car*» şi unde tocmai acum li-se pregăteşte ultima lovitură: *autonomia catolică.*

În ziua primă din anul acesta s'a îndeplinit sfinţirea noului episcop dela Lugoş. La masa dată în reşedinţa mitropolitului din Blaj, patru din cinci toaste au fost rostite în limba latină şi maghiară, şi numai unul jalnic în «proasta» limbă românească. Aşa se prezintă o biserică naţională în zile de sărbătoare?

În dieceza bogată dela *Oradea-mare* educaţia clerului român gr.-cat. se face în seminarii catolice, în cari elevilor li-se interzice chiar şi conversaţia particulară în limba lor maternă. Şi credeţi că s'a făcut ceva pentru delăturarea acestei ruşini şi a acestei primejdii naţionale? Nimic. Se continuă cu creşterea unui cler *inconştient* şi *corcit sufleteşte*, material bun pentru episcopia ungurească acum organizată!

În dieceza Lugojului tocmai acum s'a decretat înfiinţarea unui seminar teologic cu limba de propunere — *latină*. Seminarul se zideşte cu banii guvernului şi deci viitorii preoţi români dela sate au să primească «cuvântul» în limba latină. Şi totuşi biserica gr.-catolică română se mai numeşte şi *naţională?*

În dieceza Gherlei de Dumnezeu scutită şi de oameni bătută, de asemenea se află un seminar teologic şi o preparandie. În secţiunea pedagogică jumătate din obiectele de învăţământ şi anume: afară de L. maghiară, — Istoria, Geografia, Constituţia pa-

triei şi Economia se propun exclusiv în limba maghiară, iar în secţiunea teologică în limba latină. Rezultatele sunt cunoscute. Sub raportul culturei naţionale preoţimea şi învăţătorimea română, conducătorii poporului dela sate, stau pe aceeaşi treaptă ruşinoasă, ca şi fraţii lor din întunecatul Bihor.

Dar dureroasa poveste e numai la început. Şi fiindcă suntem în Bihor să poposim puţin aici. În Beiuş se află un gimnaziu superior gr. catolic *cu limba de propunere maghiară* în clasele *superioare*. Limba română, aceasta cenuşotcă, abià e suferită în clasele inferioare. Anuarele gimnaziului se tipăresc paralel în limba maghiară şi română. Un număr însemnat de elevi ortodocşi cercetează an de an acest focular de cultură problematică. Pentru educaţia religioasă a acestora Consistorul bisericei ortodoxe române din Oradea-mare susţine un catehet permanent. Prelegerile se urmau într'o sală din edificiul gimnazial, de unde însă spre scandalizarea tuturor oamenilor cinstiţi *au fost daţi afară — pe când elevilor rom. cat. li se permite instrucţiunea între zidurile liceului*. E atât de revoltătoare această purcedere a «fraţilor» dela Beiuş încât nu aflăm cuvinte destul de aspre pentru cualificarea ei. *Nici una dintre confesiunile patriei nu s'a pretat la o volnicie atât de barbară.*

Şi încă tot n'am isprăvit. Incontestabil, că legea şcolară din 1907 rămâne drept cea mai temerară lovitură, ce s'a aplicat neamului nostru românesc din această patrie. Biserica română ortodoxă a luptat bărbăteşte pentru a împedecà votarea acestei legi, iar după intrarea legii în vigoare, pentru susţinerea şcoalelor confesionale potrivit cu împrejurările date. Faimosul ministru de culte, contele Apponyi, a şters din numirea şcoalelor confesionale atributul «română» ca astfel să delăture chiar şi umbra *caracterului naţional*, care l-au avut secoli dearândul aceste şcoale. Biserica română ortodoxă nu s'a împăcat cu această volnică măsură, ci cu provocare la autonomia bisericii garantată în art. de lege IX din 1868 a pretins susţinerea atributului «română» şi a biruit. E o adevărată plăcere să ceteşti inscripţia: «*Şcoala confesională greco-orientală română din N. N.*»

Biserica gr.-catolică şi în punctul acesta a cedat. Pe şcoalele lor confesionale stă inscripţia: «Şcoala confesională greco-catolică». Nimenea nu va şti e aceasta şcoală română, maghiară sau

ruteană!? De ce n'au putut susţineà acest atribut? Pentrucă biserica română greco-catolică *n'are autonomie* proprie şi *nu e naţională.*

Biserica română ortodoxă luptă cu înverşunare în contra ordinaţiunilor ministeriale privitoare la limba de catehizare a elevilor ortodocşi din şcoalele de stat şi din cele confesionale cu limba de propunere maghiară. Avem motive să sperăm, că această luptă dreaptă va fi încoronată cu succes. Ce se întâmplă în acelaş timp în biserica soră? Intrebaţi şi veţi află, că elevii români gr.-cat. cari cercetează d. e. gimnaziul rom. cat. din Alba-Iulia îşi primesc instrucţia religioasă în limba maghiară dela catehetul romano-catolic. Mai mult. In Gherla, reşedinţa unui episcop cu gremiu consistorial, elevii români gr. cat. din şcoalele elementare de stat îşi primesc instrucţia religioasă dela catehetul maghiar romano-catolic, natural în limba maghiară.

Intr'o astfel de atmosferă păcătoasă se creşte clerul bisericei gr.-catolice, a cărei naie cu astfel de vâslaşi tot mai mult se depărtează dela ţărmurii noştri şi apucă spre ape străine.

Din cele până aci înşirate ori cine va puteà înţelege, că în cadrele bisericei gr.-cat. *naţionalitatea* credincioşilor români este în pericol iminent, şi că biserica română ortodoxă n'are duşmani mai implacabili decât pe «fraţii» greco-catolici. Noi am fost de-o toleranţă evangelică faţă de ei. Răbdarea şi loialitatea noastră din multe părţi a fost socotită drept laşitate, iar ei au devenit tot mai impetuoşi şi mai puţin alegători în mijloacele lor de a ne bruscà. Noi am crezut, că Dumnezeul părinţilor noştri li-se va arătà ca lui Saul pe calea Damascului şi-i va întoarce de pe calea rătăcirei. De aceea am aruncat vălul uitării preste fărădelegile trecutului; i-am cercetat în casele lor în zile de bucurie, ca şi în zile de întristare. Toată fiinţa noastră a fost pătrunsă de o dragoste cu adevărat frăţească. Vreţi dovezi? Poftim! În metropola ortodoxismului românesc, în *Sibiiu*, numai în toamna trecută s'a desvălit bustul istoriografului *unit George Bariţiu*, pe care Marele arhiereu ortodox *Andreiu Şaguna* prin circular l-a anatemizat în 1852. Bustul s'a ridicat din partea Asociaţiunii *la propunerea unui veritabil ortodox*, iar la desvălirea bustului apreţierea istoriografului antagonist al Marelui Andreiu a făcut-o tocmai apologetul lui Şaguna, distinsul protopresbiter dela Sălişte, Dr. Ioan *Lupaş*.

Tot acest protopop al nostru a alergat la mormântul canonicului de fericită memorie Augustin Bunea, preamărind într'un panegiric virtuţile aceluia, care în scrierile sale aşa de greu ne-a insultat.

În a doua metropolă a ortodoxismului românesc, în falnicul *Braşov* s'a comemorat nu de mult primul centenar dela moartea lui *Iacob Murăşan*. Slujba parastasului s'a îndeplinit în biserica *ortodoxă* a Sftului Nicolae, iar matineul literar în sala festivă a gimnaziului român *ortodox*. Aşa cinstesc şi serbează românii ortodocşi memoria bărbaţilor români greco-catolici: cu pietate, cum se cuvine unor creştini şi fraţi.

Aceste sunt exemple clasice de abnegaţiune şi de dragoste frăţească. Ne avem şi noi Penaţii caselor noastre sfinte, bărbaţi cu merite neperitoare pentru neamul românesc şi pentru biserica ortodoxă; am dorì să ni-se arete, că ei când şi unde au ridicat acestora altare şi s'au închinat memoriei lor? «*O meteahnă străină voì ca Românii să se desbine în două*» a zis P. Maior şi roadele dureroase ale acestei desbinări le-am zugrăvit în cele mai sus înşirate. ***Teodor Studitul.***

F. Thomas.

CHESTIUNI VITALE.

III.

Ce va fi vieaţa viitoare?

Cum voiu apărea înaintea judecătorului meu?...
O! părinte mult milostive, mă arunc în braţele tale! A. de Haller.

Un cuvânt de înştiinţare, începând acest subiect: N'am intenţia de a căutà să satisfac o curiozitate nesănătoasă, intrând în detaliile precise ale subiectului despre vieaţa viitoare. Orice s'ar zice, vieaţa viitoare a fost şi va fi totdeauna învăluită în mistere, atât timp cât vom fi pe pământ. Abià putem întrezărì sensul scurtei noastre existenţe de aici, şi cum am îndrăznì să pretindem a înţelege vieaţa veşnică? Dacă noţiunea de timp e un mister, ce să mai zicem de noţiunea de eternitate? Noi nu putem decât să ridicăm vălul şi să aruncăm asupra părţii de dincolo o privire pe furiş. Ţin să spun dela început că scopul meu nu e deloc să intru în domeniul spiritismului, spre exemplu, şi al chemării morţilor. Aceasta e o chestiune prea controversată, pentru ca să putem

afirmà ceva sigur. Că există fapte adevărate, cred şi eu, dar sunt amestecate cu atâtea erori şi obscurităţi, încât numai ele nu ne pot duce la o siguranţă deplină.

Nu pretind să pun înainte decât ceeace conştiinţa oricărui om, luminată de raţiune, îl lasă să întrezărească, independent de revelaţiunea religioasă. Această conştiinţă se aseamănă cu un telescop, dealungul căruia poţi observà cutare sau cutare lucruri în astrele depărtate. Graţie ei noi vom întrezărì câteva fapte sigure, care vor fi tot atâtea jaloane, ce ne permit să mergem mai departe cu ajutorul unor lumini nouă. Vom examinà succesiv moartea, judecata şi cele două destinaţii cari vor urmà după ea.

Şi mai întâiu moartea. Din punct de vedere fiziologic, nimic mai simplu ca moartea: dacă vieaţa e un echilibru între un organism şi mediul înconjurător, — moartea e ruperea acestui echilibru. Dintr'un motiv sau altul forţa vitală, ascunsă în corp, încetează de a lucrà. Moleculele, ne mai fiind sprijinite, se deslipesc încet, atrase de alte forţe din afară de ele. Această lucrare se îndeplineşte încet, încet, în chip cu totul normal, până ce corpul dispare în întregime, în urma reîntoarcerii complete a elementelor materiale în natura înconjurătoare. Nici o luptă, nici o criză în această descompunere desăvârşită de vietăţi infinit de mici, cari par că pândesc tocmai ora, în care moartea a rupt echilibrul, spre a se aruncà asupra noastră.

Dar acest fenomen natural poate fi precedat de lupte grozave. După punctul de vedere în care ne aşezăm vorbind de moarte, descrierea din rece şi calmă cum erà la început, poate devenì dureroasă, sfăşietoare. Când victima e o fiinţă mult iubită, pentru care trăiam, fără care vieaţa ne-ar păreà imposibilă, oh! cum se schimbă atunci tonul: Cum şi inimile cele mai vârtoase devin simţitoare! La ce sfăşieri asistăm uneori lângă căpătâiul muribunzilor!

Şi trebuie să mărturisim, că e grozav să ne gândim că o fiinţă admirabil desvoltată, înzestrată cu frumseţe fizică şi morală, posedând facultăţile cele mai nobile, iubită de toţi, e condamnată aşa de categoric să fie atacată, roasă şi prefăcută în praf de agenţii microscopici, care sunt tot atâtea forţe oarbe.

Moartea, teribilă la aceia pe cari-i iubim, nu e mai puţin teribilă când e vorba de noi înşine. In oarecari privinţe e şi mai teribilă. Lucru curios, tocmai oamenii cei mai cultivaţi au mai multă teamă de ea. Au cugetat prea mult spre a nu puteà crede într'o vieaţă de dincolo: apoi ideea acestui tunel întunecos, a acestei prăbuşiri a fiinţei lor, îi umple de groază şi de spaimă...

In fine, iată şi acest tunel trecut. Inima a încetat de a mai bate, corpul se va reîntoarce în pământul din care a fost luat.

Ce se face sufletul înzestrat cu spirit, cum am vorbit mai sus. Presupunem admisă credința în viitoarea existență; care va fi atunci această existență?

Să spunem câteva cuvinte, fără a ne oprì aci cu privire la două ipoteze emise asupra subiectului stării sufletului după moarte: aceia a somnului și a metempsihozei. După cea dintâi, sufletul după ultima suflare ar intrà îndată într'un somn adânc, un fel de catalepsie, persistând în ea până la înviere. A vorbì de somnul morților, n'ar mai fi o imagine ci o realitate. Mărturisesc că nu înțeleg această ipoteză. De ce acest somn? Cum se explică această oprire, mai mult sau mai puțin prelungită, a activității?

Poate rămâneà oare sufletul așa adormit, când pe pământ chiar, în timpul somnului, se arată așa de activ în visuri? La ce ar servì acest somn? E mult mai natural să admitem o continuare a vieții în alte condițiuni.

A doua ipoteză, a metempsihiozei, poate interesà spiritul, poate seduce imaginația, dar n'o cred mai bine întemeiată ca pe cea precedentă. Eu nu văz, spre exemplu, cum pentru a pedepsì și a educà pe om, să-l faci să între în corpul unui animal. N'ar fi ăsta cel mai sigur mijloc de a împiedecà să se ridice și de a-l menţineà pe piciorul scării, dacă nu a-l mai coborì?...

Aceste ipoteze sunt, dar, în orice caz foarte problematice și ceeace constitue din ce în ce mai mult o siguranță pentru orice conștiință dreaptă, e faptul judecății care va urmà după moarte. Oare nu există deja în istoria generală a omenirii semne premergătoare ale acestei judecăți? Marele Schiller a zis despre istorie că e judecata lui Dumnezeu, ceeace însemnează că în decursul veacurilor se stabilește o dreptate lentă, ca un echilibru moral.

Popoarele care caută binele și moralitatea înfloresc și la urmă triumfă asupra acelora, care, din contra, se lasă corrupte și suferă îndată urmările. Tot așa și în vieața individuală, există o sancțiune a purtării. Omul, care ascultă de conștiința sa, primește dela ea o aprobare care-l umple de bucurie. Dacă, din contră, o face să tacă, dacă o calcă în picioare, ea-l tulbură, și mai curând sau mai târziu, catastrofe grozave cad asupra lui și asupra familiei lui.

Dar, alături de aceste fapte pozitive, există o mulțime de alte fapte cari contrazic direct acest principiu. Dreptatea cere timp spre a o stabilì și prin urmare indivizii până atunci pot fi victimele unei nedreptăți strigătoare la cer. Conștiința noastră protestează contra lor și nu le poate împărtășì. Ce însemnează asta decât că va venì cu siguranță o zi, în care se va face dreptate deplină? Judecățile date încă ne fac să prevedem cu siguranță o judecată definitivă, care va fi încoronarea celor precedente.

Altminteri, lumea morală ar rămâneà în suspensie, toate noţiunile noastre de dreptate ar fi călcate în picioare. Judecăţile conştiinţei nu pot fi deajuns căci în general, ea e cu atât mai severă cu cât noi suntem mai înaintaţi. Acei pe care-i turbură sunt de obiceiu cei mai buni. Astfel sancţiunea conştiinţei, luată izolată, ar riscà să constitue ea însaş o nedreptate mai mult. Trebue cu orice preţ, o întregire a acestei sancţiuni.

Puţin importă, de alminteri, forma judecăţii viitoare. Se va asemănà ca cu unul din tribunalele noastre, cu prezidenţii, avocaţi, aprozi, etc., după cum afirmă unele religiuni, ca a vechilor Egipteni? Evident că nu. E curios însă când vezi reprezentările de pe monumentele egiptene. După ele, sufletul, imediat după moarte se coboară în lumea inferioară, condus în sala «adevărului», unde este aşezat într'o balanţă în prezenţa lui Osiris şi celor 42 de ajutori, stăpânii adevărului şi judecătorii morţilor. Trebue să vedem aci ca şi în povestirile Apocalipsei biblice, imagini care ne fac să înţelegem realitatea judecăţii.

Această judecată ne-o putem închipuì dublă: imediat după moarte trebue să existe o primă judecată, care să aşeze sufletul în cutare sau cutare condiţiune conform vieţii sale pământeşti; apoi după un interval mai mult sau mai puţin îndelungat va aveà loc o a doua judecată, aceasta însă va fi definitivă şi după ea soartea sufletului se va fixà pentru totdeauna. Acest interval îmi pare greu de admis dacă avem în vedere pe aceia cari, pe pământ în urma unor împrejurări independente de voinţa lor, n'au putut ajunge la bine. Trebue ca, într'un chip sau altul să fie puşi în stare de a alege între bine şi rău. Prima judecată va aveà mai ales de rezultat, de a pune sufletul în faţa lui însuşi, izolându-se de toate ocaziunile inferioare de distracţie. Pentru o mulţime de persoane, care trăesc într'un sbucium continuu, eu cred că această reculegere interioară va fi ceva solemn, aproape teribil, căci ele vor trebuì să constate golul, care se află în fundul sufletului lor şi deşertăciunea vieţei lor trecute.

Dar după această înfăţişare a sufletului înaintea lui însuşi oarecum îi va urmà, într'un viitor mai mult sau mai puţin depărtat, înfăţişarea înaintea lui Dumnezeu. Sufletul va fi pus faţă în faţă cu Dumnezeu. El va întâlnì pe acela, pentru care e făcut şi fără care vieaţa sa i-ar fi imposibilă. Va fi deajuns numai această întâlnire, pentru ca, imediat, fără chiar ca Dumnezeu să fie pronunţat sentinţa, sufletul să se ştie condamnat sau mântuit. In această contemplare a fiinţei perfecte va fi sau o groază nespusă sau izvoare de veselie nespusă. Dupăcum un magnet — zice un scriitor — fiind apropiat de o grămadă de pulbere minerală, atrage toate părticelele de fier şi lasă nemişcate pe celelalte,

tot așa va fi și în ziua judecății. Numai prin strălucirea prezenții sale, prin afinitatea, prin simpatia sau lipsa acestei simpatii între Hristos și sufletele, pe care a venit să le mântuiască, deosebirea dintre fiii lui Dumnezeu și a celor revoltați contra lui va apăreà la moment. Condițiunea fiecăruia se va stabilì, cu atâta preciziune, de par'că tot trecutul lor ar fi fost examinat cu minuțiozitate, discutat și apreciat. Mărimea nespusă a judecății de apoi va fi minunata putere a acestei dreptăți, propusă adesiunii noastre până aci și care deodată pune stăpânire pe noi cu o autoritate iresistibilă.

Această judecată e o necesitate morală atât pentru Dumnezeu, legislatorul, cât și pentru suflet. În interesul chiar al ființelor morale, trebue ca dreptatea suverană a lui Dumnezeu să se recunoască și să se proclame. Trebue ca aceste ființe să știe pentruce sunt condamnate sau mântuite. E în joc ordinea morală; sancțiunea e necesară, căci altfel desordinea și anarhia ar domnì pretutindeni. E admisibil oare, ca o ființă rea care n'a cugetat decât răul și cum să nenorocească pe ceilalți, trăind în egoism, să poată fi tratată ca fiecare om cinstit, care-'și consacră vieața întreagă în serviciul Domnului și aproapelui său? Cum ar puteà Dumnezeu primì la fel pe omul cel mai drept care s'a văzut vreodată pe pământ, pe unul din apostoli, și pe un Iuda sau Pilat care a dat morții pe fiiul omului, cu toate înștiințările precise ale conștiinței lor?

Spunem sus și tare că judecata se va face cu o dreptate și echitate desăvârșită. Ea va fi irevocabilă, fiindcă va ținea seamă de totul: de împrejurări grele și de multe altele, și sufletul va fi obligat s'o confirme până în cele mai mici detalii. Pentruca această judecată să fie absolut dreaptă, trebue neapărat, să fie pronunțată de o ființă, care ne cunoaște până în cele mai ascunse adâncimi ale ființei noastre: temperamentul, ereditatea, împrejurările familiare și sociale trebue să-i fie cunoscute. Și această ființă nu e alta decât Dumnezeu.

De altminteri, e un fapt curios, adesea observat: apropierea morții a făcut pe mulți oameni să-și amintească deodată, ca fulgerul, de vieața trecută. Am auzit pe un doctor povestind că, fiind bolnav de friguri, a văzut deodată într'o zi un loc din Geneva, unde se jucà adesea în copilărie. Locul transformat în totul, îi scăpase din memorie și totuș o simplă febră, fusese de ajuns, pentru a face să reapară înaintea lui amintiri săpate cu trăsături neșterse în creerul său, fără ca el să-și fi dat seama.

Astfel, totul se păstrează în memorie și dacă o îngrămădire de sânge poate readuce în memorie scene uitate, de ce Dumnezeu n'ar puteà să facă tot așa în clipa judecății de apoi? Eul nostru

e format din mulţime de straturi de amintiri suprapuse, prin care s'a menţinut şi desvoltat şi care sunt tot atâtea clişee fotografice, păstrate cu îngrijire pentru ziua judecăţii. In fond, la un moment dat, noi ne putem aminti puţine lucruri, faţă de celece par dispărute şi pe care un nimic ni-le poate aduce la lumina zilei.

Ce se va face cu sufletele condamnate în urma judecăţii? Căci e evident că, dacă există o judecată, există şi două soluţiuni posibile: sau condamnarea sau achitarea. Altminteri, judecata aceasta n'ar aveà nici o realitate. Cum să ne închipuim, dar, că va fi soarta celor condamnaţi? Nu sunt decât trei ipoteze admisibile spre a rezolvà această chestiune grea:

Sau, aceşti nenorociţi la urmă vor reintrà în ordine, întorcându-se la Dumnezeu:

Sau vor suferì veşnic departe de El;

Sau vor fi nimiciţi.

Mai înainte de a spune câteva cuvinte despre fiecare din aceste ipoteze trebuie să ne amintim că problema nu poate fi rezolvată în chip desăvârşit, în starea actuală a cunoştinţelor noastre, fiindcă, am spus dela început, că ideia eternităţii trece peste cadrul cunoştinţelor noastre. Putem întrevedeà foarte bine ce însemnează această idee, însă nu putem aveà o noţiune exactă despre ea, dupăcum nu putem aveà nici despre ideea de infinit, care totuş ni-se impune.

Dupăce am făcut această rezervă, mă întorc la prima ipoteză, care se numeşte şi universalism şi după care toţi, şi buni şi răi, ar trebuì cu siguranţă, să intre într'o zi în armonia universală. Sufletul, fiind de esenţă divină, ar fi silit să se reîntoarcă la Dumnezeu, după o serie de încercări mai mult sau mai puţin chinuitoare, destinate a-l readuce la ascultare, şi ar venì o zi, în care toţi ar fi reîntegraţi în starea normală, chiar şi creaturile cele mai degradate.

Evident că această ipoteză e foarte frumoasă. Ea seduce spiritul la prima vedere, şi am vreà chiar ca să fie adevărată. Cugetând puţin însă vedem că ea ridică obiecţiuni puternice. Ce se face, într'adevăr, cu marea chestiune a libertăţii, într'o asemenea ipoteză. Libertatea nu e oare grav rănită dacă, vrând nevrând, omul e silit să se supună lui Dumnezeu? Mai e atunci libertate aceea care îmi impune o obligaţie, dela care nu mă pot sustrage? De altfel, dacă toţi şi buni şi răi, trebuie să fie puşi într'o zi pe acelaş plan înaintea lui Dumnezeu, nu mai e nici o sancţiune reală. Trebuinţa de dreptate, care turbură inima oricărui om, nu e satisfăcută. Dacă ar fi aşa, am mai puteà aveà noi oare o lume morală, o împărăţie de fiinţe morale, care să facă binele în mod liber numai din iubire? N'am cădeà atunci

în determinismul universal, de care numai dorul unui spirit liber trebue să ne scape? In fine, cum s'ar paraliză energia morală, dacă această doctrină ar fi predicată tuturor și ar fi primită de toți? De ce adecă să lupți atât contra răului, de ce să te silești să faci bine, dacă, în definitiv toți și buni și răi, trebue să ajungem la acelaș rezultat? Lupta contra ispitelor devine inutilă. Să ne desfătăm mai bine cât putem mai mult în plăceri și să ne punem pe traiu, până când marea ne va aruncă ea însăși pe mal.

A doua ipoteză, după care sufletele pierdute ar fi condamnate la pedepse veșnice, din cauza gravității greșelilor comise, nu-mi pare deloc mai temeinică decât cea dintâi. E posibil oare să admiți o vieață, care să dureze veșnic alături și în afară de Dumnezeu? Numai Dumnezeu are nemurirea și a admite că unele ființe pot subsistă în veci, deșì departe de El, pare o contrazicere. N'ar însemnà aceasta să afirmăm că există două principii eterne coexistente în mod paralel? Cum am puteà crede apoi într'o dezordine vecinică? Toți avem înlăuntrul nostru o trebuință imperioasă de ordine, de armonie. Trebuie să credem că într'o zi scopul creațiunii va fi atins pe deplin, că armonia va fi restabilită în tot universul, că Dumnezeu va fi totul în toți, ceeace nu s'ar întâmplà, dacă undeva în acest univers ar există ființe chemate să sufere veșnic, în stare de revoltă împotriva lui Dumnezeu.[1]

Nu, mi-se pare mai conform nu numai cu învățătura biblică, de care n'am să vorbesc aci, ci și cu conștiința luminată de rațiune, să admit a treia ipoteză, după care cei condamnați vor fi nimiciți la urmă. Vieața e oferită gratuit de creator tuturor ființelor omenești. De aceea trebue ca ele să se supună unor anumite condițiuni indispensabile, să intre și să se mențină în mediul favorabil vieții, în atmosfera necesară sufletului, care nu e alta decât atmosfera Spiritului lui Dumnezeu. Dacă ies din acest mediu, dacă schimbul necesar se suspendă pentru totdeauna, vieața devine imposibilă. Sufletul, pierzându-și facultatea superioară — spiritul — care-l puneà în legătură cu Dumnezeu, se stinge ca o lampă lipsită de oxigen.

Acelaș cuvânt divin, care chemà la vieață creatura spirituală, o condamnă la moarte, în urma neascultării ei. Din punct de vedere filozofic, nu ne putem închipuì un Dumnezeu, care să silească o ființă liberă să trăiască veșnic, când această ființă nu vreà cu nici un preț să trăiască. Libertatea mea parecă implică posibilitatea grozavă de a refuză vieața.

De altminteri, la fel ne învață și experiența zilnică. Toți am observat cum scoboară păcatul pe om. Încet, încet, pasiunea dominând în el, beția, spre exemplu, individul își pierde facultățile

[1] Aceasta e o părere individuală a autorului. Oare nu se restabilește armonia și prin *pedepsirea* răului? *Nota Red.*

superioare. Acestea se şterg treptat, până ce avem a face cu o fiinţă stranie monstruoasă, cu un fel de brută, care nu mai are decât instincte sensuale. Prelungiţi liniile, lăsaţi să se continue acţiunea de distrugere, şi veţi ajunge uşor la distrugerea completă a fiinţei, care n'a vrut să trăiască.

Dar, atunci, va zice cineva, cum se explică crearea atâtor fiinţe omeneşti, dacă o mare parte dintre ele trebue neapărat să piară? Aici nu e chestie de necesitate: toţi, fără excepţie, sunt predestinaţi la vieaţă. Dacă refuză darul lui Dumnezeu, Dumnezeu nu vrea să-i silească. Se petrece cu ei atunci, ceva analog cu ceeace se petrece continuu în lumea materială. In aceasta din urmă, într'adevăr, sunt nenumărate fiinţe, care erau destinate să trăiască şi care nu trăesc, sau care abiá întrevăd vieaţa. Câte grăunţe, care, negăsindu-se în condiţiuni normale de existenţă, rămân inutile înainte de a fi prefăcute în praf! Se poate afirmà chiar că în natură, numai un număr mic, chiar foarte mic de fiinţe, ajunge la o creştere deplină. Majoritatea fiinţelor, deşi candidate la vieaţă, nu intră în ea niciodată. De ce ar fi altfel, când e vorba de om? De ce, aceea ce e adevărat cu privire la corpul său, fără să vreà (două treimi din oameni mor în cea mai fragedă copilărie), n'ar fi şi mai adevărat în privinţa sufletului său, când s'a adăugat un fapt moral de toată gravitatea, revolta contra stăpânului suprem al vieţii?

Admiţând această doctrină, vătămăm oare morala, liniştind pe cei răi, care ar preferà mai de grabă nimicirea decât chinurile vecinice? Nu cred. Căci am convingerea că această nimicire va fi ceva mult mai grozav decât ne închipuim noi de obiceiu. Intr'adevăr, nimicirea aceasta nu se va face deodată, nu va aveà loc, decât atunci când sufletul îşi va fi recunoscut în deajuns nebunia şi vinovăţia, refuzând darul cel mai frumos, pe care i l-a putut face Dumnezeu vre-odată. Înainte de a pierì, el va fi obligat să constate, cu remuşcări grozave şi suferinţe nespuse, că ceeace a refuzat de bunăvoie, erà ceva splendid, care întreceà tot ce închipuirea a putut concepe mai frumos. Revoltat contra lui Dumnezeu, izvorul oricărui bine şi oricărei fericiri, el se va vedeà faţă în faţă cu El, şi în loc să intre în comuniune cu El, se va despărţì pentru totdeauna de acela pentru care fusese creat. El va întrezărì totul, fiindcă va întrezărì pe Dumnezeu şi nu va căpătà nimic, decât lipsa şi moartea, deoarece nu va voì să se supună lui Dumnezeu. Turburat de pofte aprinse, el nu va aveà nimic spre a le puteà satisface, căci totul îi va lipsì. Golul, neantul se va deschide adânc înaintea lui, înainte de a-l înghiţì.

Inutil să mai insist. N'am decât să vă amintesc ceeace orice om a simţit cândva: remuşcările conştiinţei şi turburările, pe care

le aduce după ea, spre a vă face să înţelegeţi că supravieţuirea celui rău, înainte de dispariţia sa, va fi ceva înspăimântător. Adevăratul rege al grozăviilor nu e moartea cea dintâi, după care mai poate fi o lumină de nădejde, ci a doua, care e noaptea neagră a desnădejdii.

Mă grăbesc însă să ies din acest subiect întunecos şi să spun, terminând, câteva cuvinte despre soarta acelora, care vor scăpà de condamnare. Destinaţi pentru vieaţă, ei vor primì un corp schimbat faţă de care corpul pământesc nu e decât o imagine foarte slabă, dupăcum corpul omizilor abia te face să presimţi pe al fluturilor. Acest corp schimbat, stăpânit de spirit, spiritualizat de el, nu va fi decât desvoltarea unui germen cuprins şi în corpul actual, după cum în grăunte se ascunde embrionul plantei viitoare, care iese din el, când are loc descompunerea grăuntelui. Acest corp va fi format de noi într'o măsură oarecare, prin activitatea noastră interioară de pe pământ. El va purtà dar pecetea personalităţii noastre schimbate şi va corespunde exact fiinţei interioare, ceeace nu se întâmplă totdeauna aici. Privirea însăşi, trăsăturile feţei vor fi expresiunea exactă a caracterului nostru, care va aveà însemnata onoare de a reflectà una din razele feţii lui Dumnezeu.

Cu acest corp vom fi chemaţi la o vieaţă din ce în ce mai înaltă, din ce în ce mai glorioasă, o vieaţă care nu se va petrece în odihnă, cântând din veac şi până în veac. Vom aveà mai degrabă o deplină activitate în faţa noastră, dar o activitate binefăcătoare, în iubire şi servire, căci ea va răspunde în totul aspiraţiunilor fiinţei noastre, şi ne va duce la perfecta desvoltare a facultăţilor noastre. Această desvoltare nedeterminată se va săvârşì în timpul veşniciei, şi prin ea toate însetările, de care am vorbit mai înainte vor fi potolite şi anume: setea de cunoştinţă căci vom cunoaşte cum am fost cunoscuţi şi vom aveà nespusa mulţumire de a vedeà succesiv toate misterele, care ne turbură, desvăluite unele după altele, la lumina deplină a lui Dumnezeu, cum se împrăştie toamna ceaţa, odată cu răsăritul soarelui. Setea de sfinţenie şi dreptate, căci vom fi în locaşul şi al uneia şi al alteia. Vom fi sfinţi şi în acelaş timp drepţi şi înconjuraţi de fiinţe asemenea nouă. Va fi un îndoit progres, dar progres fără luptă, progres normal, progres în fericire. Căci setea noastră de fericire va fi pe deplin potolită. Lucrând la fericirea celorlalţi, vom fi cât mai fericiţi posibil, prin desvoltarea complectă a fiinţei noastre, aşezată de data aceasta în cele mai bune condiţiuni. In fine setea de vieaţă nu ne va mai puteà turburà, fiindcă vom stà înaintea eternităţii.

Personalitatea noastră, departe de a fi nimicită sau cufundată în marele *Tot*, va fi din contră, pe deplin desvoltată; dar desvoltată în mărire și în iubire, și fără nici unul din defectele, cari o mânjesc pe pământ.

Şi cum se vor săvârşì aceste transformări minunate? Pur şi simplu, prin faptul următor, care rezumă pe toate celelalte: Sufletul fiind înzestrat cu Spirit, creat pentru Dumnezeu, va aveà deplin pe Dumnezeu. Cerul într'adevăr e deplina posesiune a lui Dumnezeu. Puţin importă unde se află. E pretutindeni, unde Dumnezeu e totul în toţi; căci Dumnezeu, având totul, poate să deà totul sufletului. A-l aveà înseamnă a nu duce lipsă de nimic, înseamnă a aveà plenitudinea. Acesta e răspunsul pe care-l putem da acelora, cari ne întreabă cum vom puteà fi fericiţi, dacă n'avem cu noi toate fiinţele, pe care le iubim pe pământ. Evident că vom iubì toate creaţiunile, dar nu le vom iubì mai mult ca pe Dumnezeu şi pe acelea cari vor fi în afară de orizontul divin, nu le vom mai vedeà. Carnea şi sângele nu vor moştenì împărăţia cerurilor, ele nu vor pătrunde într'ânsa decât transformate, spiritualizate şi pline de Dumnezeu.

In faţa unor asemenea perspective, face să trăeşti şi să lupţi contra miilor de ispite ale vieţii prezente, merită să suferi câtva timp şi să te alipeşti strâns de bine, rupând lanţurile păcatului, care ne împiedecă de a sburà spre înălţimi. Merită să ne asigurăm acest viitor şi să evităm cu grije ceeace l-ar puteà compromite. Merită mai ales să lucrăm din toate puterile noastre spre a asigurà şi altora această fericire, care le e destinată şi lor ca şi nouă.

Pe pragul eternităţii, vreau mai bine să tac, căci descrierile devin imposibile. Mă întorc la tine iubitul meu cetitor! Şi termin cu două tablouri.

Acum câţiva ani am fost de faţă la o întâmplare minunată. Fusesem chemat în grabă la un beţiv, care murià de *delirium tremens*. Nu erà un om rău de tot. Nu căzuse pe ultimile trepte ale alcoolismului. Se lăsase numai târît de viţiul său într'o complectă indiferenţă faţă de Dumnezeu. Când intrai în camera lui, semănà cu un nebun furios. Incercai să-l liniştesc, vorbindu-i de iubirea divină şi de iertarea lui Dumnezeu, oferită în Isus Hristos chiar în ultimul moment, celuice se căeşte. Atunci cu un ton disperat şi pecetluit cu o adâncă durere, pe care nu o voiu uità niciodată, exclamă:

«E prea târziu, Domnule, e prea târziu. Ceeace-mi spui d-ta nu mai e pentru mine. Eu văd pe dracul că vine să mă ia!» In dimineaţa următoare când venii, îl găsii în aceiaş stare. După masă erà mort!...

Iată al doilea tablou. Albert Haller, cel mai mare fiziologist din timpul său, cu un an înaintea lui Voltaire. El a spus către aceia cari îl înconjurau cuvintele următoare: «La hotarele veşniciei nu văd nimic, care să mă poată asigurà în privinţa soartei mele, decât siguranţa unui mijlocitor, care mi-a calculat datoria, care m'a pus în stare de a nădăjduì că Dumnezeu îmi va iertà greşalele şi mulţimea păcatelor mele...» Cu opt zile înainte de a-şi da ultimul suspin, a scris în jurnalul său: «Cum să mă înfăţişez înaintea judecătorului meu?... Oh! Părinte, mult îndurate, mă arunc în braţele tale!»

Iubite cetitor! Dacă toate astea nu sunt decât iluzii, prefer întrucât mă priveşte pe mine, în ora solemnă a morţii, iluziunea savantului credincios, în locul celei a beţivului disperat... Şi tu, cum crezi? ***Dim. I. Cornilescu.***

CHEMAREA CLERULUI.

Nu poate fi cineva decât adânc întristat privind starea religioasă a lumii. Pentruce şi-ar face omul iluzii? Când a-i afectà să consideri lucrurile altcum, decât sunt, oare răul ar fi mai puţin însemnat? Ar fi mai puţin adevărat, că nouă zecimi din omenire sunt cufundate în întunerecul erorei, sunt prada prejudiţiilor, jucăria sofismelor şi iluziilor, victimele indiferenţii? Noi nu voim să tăgăduim, că adevărul n'ar aveà încă sectatori energici şi inteligenţi; că suflete de elită nu l-ar posede din convingere, sau nu l-ar dorì cu ardoare; dar numărul acestor *aleşi* este mic. Ar trebuì să ne închidem în mod voluntar ochii pentru a nu ne convinge despre acest lucru. În sânul creştinismului, câte secte diferite şi vrăjmaşe! în chiar sânul Bisericii soborniceşti, câţi indiferenţi, câte şcoale intolerante! ce de greşeli! Ceice n'au fost sfinţiţi lui Dumnezeu prin botez, adepţii lui Mohamed şi ai lui Buddha şi ai atâtor altor fetişi, ocupă pe globul pământesc o întindere nemărginită. E cazul, când se poate exclamà: «O Dumnezeule! unde sunt aleşii tăi, şi ce rămâne pe partea Ta».

Noi suntem convinşi, că adevărul nu-i decât în creştinism, şi că creştinismul, în starea lui exactă şi completă, este în Biserica sobornicească. E aşa dar pentru noi o datorie să aspirăm după desvoltarea Bisericii şi a înrîurirei sale; după lăţirea doctrinelor sale dogmatice şi morale şi a ierarhiei sale; după o constituţiune mai forte, mai extinsă, mai puternică a clerului ei.

Biserica sobornicească fiind depozitara adevărului, numai prin ea singură se va rezolvà problema adevăratei civilizaţiuni; nu a acelei civilizaţii factice, care se întoarce în mod neschimbat în

aceiaşi orbită de veacuri întregi şi pe care o vedem la anumite epoci făcând aceleaşii evoluţii; ci problema acelei civilizaţii reale, care nu poate aveà altă temelie, decât morală, alt principiu decât adevărul sau cuvântul lui Dumnezeu.

Adevărul este în zilele noastre mai întunecat, decât oricând; el îşi are duşmanii săi, cari îl însoţesc cu insultele lor, luându-l drept greşală; el îşi are necredincioşii lui, cari nu cred nici chiar în existenţa sa. Ca şi Iisus Hristos, care a fost personificarea lui, el este, de o parte, încununat de spini, urît, dispreţuit, răstignit; de alta, el este negat din partea oamenilor *pozitivi*, cari se cred ajunşi la cel mai înalt grad al înţelepciunei, pentrucă ei tăgăduesc adevărul.

Cine va luminà lumea şi va face să strălucească adevărul şi armonia în acest chaos de erori şi de lupte, asupra căruia se întinde, asemenea unui linţoliu, pozitivismul oamenilor practici, cu alte cuvinte indiferenţa?

Clerului sobornicesc, mai ales, i-se cade această sarcină. Lui îi aparţine să apere adevărul împotriva acelora, cari îl prigonesc, şi să-l facă să strălucească înaintea privirii acelora, cari îl tăgăduesc. Clerului i-se cuvine să conducă acele inteligenţe de elită, pe cari prejudecăţile educaţiunei, cercetări rău conduse, sau iluziile tinereţii, le-au îndepărtat de nobilul scop, către care aspiră ele.

Numai cât, pentru a îndeplinì aceasta misiune înaltă, clerul sobornicesc are de împlinit mari datorinţe; el are lipsă de virtuţi solide, de o mare elevare a sufletului de ştiinţă, şi mai pre sus de toate de multă dragoste. Invăţătorul i-a zis: «Că el trebuie să fie un focular, din care să se desprindă asupra lumei razele luminii şi căldura dragostei, cari să împreune pre oameni în aceiaşi unitate, cari să nu facă decât o inimă şi o inteligenţă». Tot către cler a zis El încă: «Mergând învăţaţi toate popoarele, botezându-le, în numele Tatălui şi al Fiiului şi al Duhului-sfânt». Clerului, mai ales, i-a adresat El cuvintele următoare: E de lipsă, ca lumina voastră şi faptele voastre cele bune să lumineze cu atâta strălucire înaintea oamenilor, încât ei să preamărească toţi pe Tatăl, care este în ceriuri? Către cler a zis el: Voi sunteţi pentru lume sarea, care trebue să o scutească de stricăciune.

Clerul sobornicesc are de îndeplinit aşadar o nobilă chemare.

Înţeleg oare cei mai mulţi din membrii săi această chemare? Virtuţile lor sunt ele oare ziditoare? Cuvântul lor este ecoul adevărului? Muncesc ei cu o generoasă străduinţă să cultive ţarina Părintelui familiei omeneşti? Petrec ei în această lume, făcând binele, potrivit pildei învăţătorului?

Am vrea să credem acest lucru şi să admitem, că episcopii noştri şi preoţii noştri sunt ceiace trebuie să fie; că desinteresul, abnegaţia, ştiinţa, dragostea formează preocuparea lor de căpetenie.

Dar atunci, pentru care cauză silinţele lor obţin aşa de puţine rezultate? N'ar puteà oare să dobândească mai multe?

Adevărul şi binele vor fi — fără nici o îndoială — în luptă necurmată în mijlocul lumii. Acesta-i un principiu, pe care nici un creştin nu-l poate contestà. Dar nu cumva învingerile asupra răului ar puteà fi mai număroase, decum sunt ele în zilele noastre? Pentru a sporì în lume suma binelui, s'a îmbrăcat cuvântul lui Dumnezeu cu natură omenească şi a venit să vorbească oamenilor, nu poate deci să se îndoiască cineva, că dacă lucrătorii adevărului au, asemenea lui Iisus-Hristos, să suporte pentru adevăr înjuriile, chinuri şi moartea, rezultatul definitiv al lucrărilor lor nu trebuie să fie lăţirea adevărului şi a binelui.

Noi n'avem nicidecum să scrutăm intenţiunile lui Dumnezeu cu privire la lume; lucrările sale şi scopurile sale sunt învăluite într'o taină, ce nu poate fi pătrunsă. Noi avem datoria să-l adorăm în maiestatea secretelor sale şi să ne aducem aminte, că ceice vor vrea să le cerceteze în mod curios, vor fi acoperiţi sub greutatea mărirei sale; dar, fără a cunoaşte planurile lui Dumnezeu, clerul ştie, că el formează un corp constituit de Dumnezeu, pentru a lucrà la întinderea împărăţiei lui; ştie că are să-şi împlinească opera, fără să se preocupe de rezultate, cari nu sunt decât în puterea lui Dumnezeu; ştie că stăpânul casei nu l-a însărcinat decât cu lucrarea ţarinei sale, cu cultivarea ei, cu sămânarea ei; că şi-a păstrat pentru sine dreptul de a da creşterea; dar, încă odată o spunem, cum se face, că clerul a avut în misiunea sa, aşa de puţine rezultate, dacă el şi-o îndeplineşte aşa fel, cum i-a recomandat învăţătorul?

In evanghelizarea lumei, alăturea de opera lui Dumnezeu se găseşte şi lucrarea omului.

Dumnezeu îşi va făptui-o pe a sa, de aceasta să nu purtăm nici o grijă. Cât pentru preoţii soborniceşti, ei sunt datori a şi-o face pe a lor, sub înrîurirea harului dumnezeesc, şi să fie în mânile celui Atot-Puternic instrumente folositoare gloriei Lui.

N'am puteà oare să arătăm unul din motivele de căpetenie, cari împiedecă clerul de-a fi un instrument folositor mărirei lui Dumnezeu şi adevărului?

Preotul are trebuinţă astăzi de anumite calităţi, fără de cari silinţele lui trebuie cu necesitate să rămâie nefolositoare. Chemarea sa, pururea aceiaşi în sine, şi în ce priveşte principiile, cari îi slujesc de razim, are, cu toate acestea să se modifice, în acţiunea ei exterioară, conform timpurilor şi împrejurărilor. Socie-

tatea noastră nu mai este astăzi ceeace erà acum sunt zece veacuri şi aceia, cari ar vrea să aplice societăţii noastre mijloacele de acţiune exterioară, cari conduceau clerul într'o altă epocă, n'ar dobândì decât un rezultat diametral opus celui pe care l-ar aveà ei în vedere. Dumnezeu n'a făcut societatea omenească staţionară; păstrându-şi asupra ei deplina libertate a ocârmuirei sale providenţiale, a depus în sânul ei un principiu de libertate, ale cărui efecte o modifică, o mână în direcţiuni diferite; Dumnezeu însuşi *respectă* această libertate, pe care a dat-o lumei; şi cu toate că îşi ajunge scopul său *cu putere*, el dispune *cu blândeţe* ca toate cauzele secundare să concureze la îndeplinirea planurilor sale celor veşnice.

E aşa dar o mare iluziune să crezi, că Biserica nu poate exercità o influenţă în lume; că clerul nu-şi poate împlinì chemarea, fără a-şi luà refugiul la nişte mijloace de acţiune, pe cari lumea a crezut lucru folositor să le practice într'altă epocă.

Făcând din aceste mijloace de acţiune o condiţie necesară evanghelizării lumei, indispensabilă pentru respândirea doctrinei creştine, se ridică între Biserică şi societate un zid de despărţire; se creiază în lume antipatii profunde faţă de adevăr, care nu se mai arată, decât înfăşurat în nişte sdrenţe respingătoare; se furnizează pretexte pe sama erorei, care se împrejmuie de seduceri.

Există, în sinul Bisericii, o partidă, care n'a înţeles acest adevăr, şi care a compromis clerul într'un chip deplorabil.

Aceasta a luat asupra-şi încercarea de-a face societatea creştină să urce înapoi; ea n'a voit să vază nici o mântuire pentru Biserică, decât în anumite instituţiuni, cari au trebuit să dispară deodată şi împreună cu împrejurările, cari le-au dat naştere, şi cari nu mai au astăzi raţiune de existenţă. Ea n'a vrut baremi să observe, printre instituţiile de altădată, decât pe cele cari erau înzestrate cu un anumit caracter, care corespundeà mai mult şi mai bine temperamentului ei, şi a dat uitării altele, cari aveau un caracter cu totul opus, şi ar puteà fi încă şi astăzi cu folos reînfiinţate.

Preoţii soborniceşti vor fi ei aşa de puţin inteligenţi, încât să nu priceapă, că ei au să fie oamenii vremei epocei lor, cu toate că rămânând cu scrupulozitate credincioşii lui Iisus Hristos şi Evangheliei Sale, către depozitul sfânt al adevărurilor încredinţate Bisericii? Nu înţeleg ei oare, că ei sunt compromişi de către o partidă, care nu ştie să agite, decât cestiuni neînsemnate şi să strîmteze spiritul, în momentul, când cele mai mari probleme intelectuale se pun în faţa omenirei?

Dacă clerul ar înţelege aceasta, atunci ar lăsà pre aceşti morţi să-şi îngroape morţii lor, şi el ar pâşì înainte pentru a conduce lumea, care progresează, cu o atât de uimitoare repeziciune, în spre regiunile intelectuale. El ar fi atunci cu Iisus-Hristos, cu Evanghelia, cu Biserica pentru a da celor, cari caută, deslegarea problemelor lor, pentru a deschide, pe sama celor, ce bat, porţile societăţii aleşilor lui Dumnezeu.

După **R. F. Guettée.** ***I. Beleuţă.***

PREDICĂ LA DUMINECA LĂSATULUI DE BRÂNZĂ.

«Iară tu când posteşti unge capul tău şi faţa ta o spală ca să nu te areţi oamenilor că posteşti, ci Părintelui tău celui într'ascuns şi Părintele tău celce vede într'ascuns va răsplătì ţie la arătare.» Ev. Mat. 6, 17—18.

Iubiţi creştini!

Ne apropiem de zile mari, cari în vieaţa noastră creştinească aduc o schimbare însemnată. Însaşi biserica îşi schimbă oarecum înfăţişarea, îmbrăcând haină cernită, iar cântările sunt mai jalnice, mai duioase, rugăciunile mai multe şi mai stăruitoare, şi chiar slujba dumnezeească în cinci Dumineci următoare e alta, par'că mai măreaţă şi mai pătrunzătoare.

Aceste toate se fac în aşteptarea celui mai înălţător moment al creştinătăţii, în aşteptarea praznicului luminat al învierii Domnului, care înviere este temelia credinţei noastre în Hristos Domnul.

Toată lumea creştină se pregăteşte a serbà acest praznic cu vrednicie. Şi oare noi, ca fii credincioşi ai bisericei şi următori ai învăţăturilor mântuitoare, nu ne vom pregătì pentru această sărbătoare înălţătoare de suflete? Vom aşteptà acea zi luminată ca pe oricare alta?

Dacă o aşteptăm fără pregătire, o vom primì cu nevrednicie şi nu vom puteà fi părtaşi de fericirea şi bucuria cea adevărată a celorce cu stăruinţă s'au pregătit. Şi dacă ne cugetăm, că această pregătire e de cel mai însemnat folos sufletesc, nu putem decât să ne bucurăm de sosirea acestor zile hotărîte ca doftorie pentru vindecarea şi reînvierea sufletelor noastre.

Iubiţi creştini! Cu ziua de mâne intrăm în postul mare al sf. Paşti, numit Paresimi şi totodată cu această zi, sf. noastră biserică cere dela noi să ne schimbăm întreg modul nostru de traiu de până acum. Vieaţa sgomotoasă, veselă şi sburdalnică de până acum să o schimbăm în traiu liniştit, retras, petrecând mai mult în cugetări evlavioase, duhovniceşti, iar sburdările patimilor să le înfrânăm prin hrană mai sacă, prin mâncări de post, cari îmblânzesc puterea pornirilor pătimaşe ale trupului. Postul supune corpul sufletului, iar sufletul prin rugăciune se înalţă cătră cer şi cătră Dumnezeu.

În toate timpurile şi la toate popoarele găsim postul, ceeace dovedeşte, că el a fost totdeauna recunoscut ca o trebuinţă însemnată în vieaţa omului. Vom află la popoarele vechi păgâne zile când orice veselie încetà şi prin schimbarea modului de traiu se pregăteau pentru anumite sărbări. Cunoşteau deci chiar şi păgânii însemnătatea binefăcătoare a postului.

Postul are însemnătate mare din mai multe puncte de vedere, şi adecă: din punct de vedere al sănătăţii trupeşti (*higienic*), din punct de vedere al cruţării sau *economic* şi mai ales din punct de vedere *religios-moral*, sau al sănătăţii sufletului.

Înrâurirea binefăcătoare a postului asupra sănătăţii corpului e cunoscută. Fiecare din noi s'a putut convinge, ca trăind zilnic cu acelaş soiu de bucate, dela o vreme nu ne cad bine şi dorim o schimbare în mâncări; ba de câteori nu se întâmplă cu mulţi, că mâncând cu prea multă poftă o mâncare mai grasă îşi strică stomacul, se îmbolnăvesc şi zile dearândul trebue să trăiască apoi cu mâncări uşoare.

Iată deci, că însuşi corpul nostru cere ca din când în când să i se deà un nutremânt uşor, prin care i se primeneşte şi sângele, iar omul însuş devine mai sprinten, mai uşor în mişcări. Oameni învăţaţi şi medici renumiţi petrec zile anumite în post şi recomandă nutrirea cu mâncări de legume ca un mijloc de premenire în folosul sănătăţii.

Sunt mulţi dintre creştini cari zic că postul nu-i pentru omul muncitor, căci îl slăbeşte şi îi ia puterea de lucru... E o rătăcire aceasta.

Adevărat, că la început ni se pare că slăbim, dar nu în putere, ci în greutate. Din om greoi şi molatec, ajuns astfel prin mâncările grase cari înbuibă, devine, prin mâncare de legumi şi alt nutremânt uşor, om sprinten, mai ager şi mai îndemânatec.

Pe mulţi i-am auzit zicând, că în post se simt mai bine, sunt mai sănătoşi ca în dulce. Şi e foarte firesc, căci mâncarea de post, uşoară şi potrivită, dă corpului nutremântul necesar, fără a-l face însă îmbuibat şi greoiu.

Postul are însemnătate practică în economia noastră de casă. Câtă cruţare se face prin post, mai ales când bucatele de post se pregătesc din ceeace a cultivat femeea căsii în grădina ei? Celce posteşte, se va înfrânà dela multe lucruri costisitoare în ale traiului şi îmbrăcămintei, şi astfel va face cruţări.

Nu-i vorbă, dacă cauţi lucruri scumpe şi rarităţi, poţi să le găseşti şi în post, dar atunci nu mai posteşti post adevărat, ci faci numai întrebuinţare rea de însemnătatea postului, umblând după poftele pântecelui şi după desfătări, ceeace este păcat, dupăcum ne spune sf. apostol Pavel: «Să nu împărăţească păcatul trupul vostru cel muritor, ca să-l ascultaţi pe el întru poftele lui.» (Rom. 6, 12).

A treia şi cea mai mare însemnătate a postului zace în puterea lui mântuitoare. Postul adevărat, împreunat cu rugăciune evlavioasă, are putere de tămăduire a slăbiciunilor, poftelor şi boalelor sufletului. Ştim câte sunt

patimile şi poftele trupului. Săgeţile otrăvite ale vicleanului ispititor, stăpânitor al lumii acesteia, numai prin înfrânare, prin stăpânire de noi înşine şi prin întărireà voinţii le putem depărtà, lăsând ca trupul în toate să fie condus de judecata limpede şi pururea trează a sufletului, după învăţătura apostolului: «cu duhul să umblaţi, pofta trupului să nu o pliniţi, căci trupul pofteşte asupra duhului, iară duhul asupra trupului şi acestea să împotrivesc una alteia.» Galat. 5, 16—17.

Iată deci, iubiţi creştini, cum trupul şi boldurile lui stau în luptă cu sufletul şi judecata lui înţeleaptă. Ferice de acel om, a cărui vieaţă e cârmuită de frânele înţelepciunii sufletului, care este scânteia dumnezeească dată omului ca să-l lumineze în întunerecul patimilor şi deşertăciunilor lumeşti.

Căutaţi să nu vă amăgiţi în petreceri lumeşti, umblând în ospeţe şi în beţii şi desfrânări, căci nu vieaţa trupului e fericitoare, ci cea a sufletului: «iar ceice trăesc trupeşte nu pot plăceà lui Dumnezeu.» Rom. 8, 8.

Socotiţi, iubiţilor, că toate cele lumeşti sunt trecătoare şi chiar vieaţa trupului încetează la urmă prin moarte. Din toate plăcerile lui am împletit însă cunună de osândă pentru suflet, a cărui vieaţă nu încetează niciodată; dinpotrivă, moartea trupului e vieaţa sufletului: «drept aceea, fraţilor, datori suntem nu trupului, ca să vieţuim după trup; că de veţi vieţuì după trup, veţi murì, iar de veţi omorî cu duhul faptele trupului, veţi fi vii.» Rom. 8, 12—18.

Şi cari sunt faptele trupului? Sf. ap. Pavel ne spune: «iar faptele trupului arătate sunt, care sunt: preacurvia, curvia şi necurăţia, faptele de ruşine, slujba idolilor, fermecătoria, vrăjile, sfezile, urăciunile, mâniile, gâlcevile, îndărătniciile, împărecherile, eresurile, pismele, uciderile, beţiile, ţipetele cele cu asupra şi care sunt asemenea acestora, care le spui vouă, precum şi mai înainte v'am spus, că ceice fac unele ca acestea împărăţia lui Dumnezeu nu vor moştenì.» Galat. 5, 19—21.

Ce ziceţi, iubiţi creştini, de ceice fac unele ca acestea? Ce răsplată, ce bine vor puteà aşteptà?

Câte boale, câte mizerii, câte crime şi păcate înfiorătoare sunt urmările patimilor deslănţuite din trupul stăpânit de aceste duhuri rele, la cari încă se referesc cuvintele Domnului Hristos, că nu ies decât prin post şi rugăciune.

In contra tuturor acestor rele avem deci scut puternic postul şi rugăciunea. Insuşi Mântuitorul Hristos petrecând 40 de zile şi 40 de nopţi in post şi rugăciune, de 3 ori a fost ispitit de diavolul, care prin cele mai fermecătoare ispite lumeşti a încercat a-l ademenì spre păcat, totdeauna însă vicleanul ispititor a fost gonit cu ruşine de Domnul Hristos.

Iar noi, iubiţi creştini, cari zilnic suntem ispitiţi de săgeţile vrăjmaşului cele pornite asupra noastră cu vicleşug, cum vom puteà scăpà? Numai urmând pilda Mântuitorului Hristos, ce ne-a dat-o cu fapta şi cu cuvântul.

De voim să scăpăm de robia patimilor şi a păcatelor, de vrem să fim fii ai luminei şi moşteni ai împărăţiei cereşti, trebue să umblăm nu ca cei neînţelepţi, ci «făcând roduri vrednice de pocăinţă.» Acum e timpul cel mai potrivit pentru curăţirea trupului şi a sufletului de toată întinăciunea păcatelor. Legea noastră bisericească cere dela noi în aceste 7 săptămâni post şi rugăciune ca să ne putem mântuì.

Să vedem deci în ce constă postul şi cum trebue îndeplinit ca să ne fie de folos?

Cineva e bolnav greu şi conzultând un medic, acesta îi prescrie leacuri spre însănătoşare, dându-i şi poveţele de lipsă. Cel bolnav însă nu ia în seamă cele spuse de medic, nu ascultă nici de cei din jurul lui, medicina o ia în sâlă şi fără nici o rânduială. Ce credeţi, se va tămăduì bolnavul? Nu!... din contră, poate să-i fie şi mai rău.

Tot astfel şi postul e un mijloc de tămăduire sufletească numai dacă-l întrebuinţăm după poveţele doftorului sufletesc, iar de-l vom ţineà fără rânduială, de nici un folos nu va fi.

Nu numai înfrânarea dela carne şi alte mâncări grase este postul cel adevărat, ci înfrânarea dela tot păcatul, căci iată ce ne spune apostolul: «bucatele pântecelui şi pântecele bucatelor, iar Dumnezeu şi pe acela şi pe acelea va strică.» I. Cor. 6, 13. Iar de căutăm vieaţa, să o căutăm mai ales în cele sufleteşti, că «*nu este împărăţia lui Dumnezeu mâncare şi beutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul sfânt.*» Rom. 14, 17.

Ce folos, că în gură va băgà bucate de post, dar va scoate vorbe de ocară, înjurături şi vorbe de ruşine? Au nu ne spune Mântuitorul, că celece ies din gură, acelea spurcă pe om, fiindcă dela inimă ies. (Mat. 15, 18).

Dacă cineva s'a înfrânat în zi de post dela mâncări, iar inima sa e plină de răutate, de pismă, de hulă, de necurăţie şi alte patimi rele, crede doară că a îndeplinit legea postului? Nu creştine, încă tot rob al trupului şi poftelor lui ai rămas.

Ce folos va fi de mâncarea de post a cuiva cât timp ziua o petrece în beţie, în ceartă, în vorbe de minciună, clevetiri şi uneltiri împotriva deaproapelui? Unul ca acela nu numai că nu posteşte, dar în al său trup se osândeşte. Pacea, iertarea şi dragostea creştinească, bunăînţelegerea şi iubirea frăţească să fie postul vostru: «că de veţi iertà oamenilor greşalele lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru cel ceresc; iar de nu veţi iertà oamenilor greşalele lor, nici Tatăl vostru nu va iertà vouă greşalele voastre.» Mat. 6, 15—15.

Postul vostru, iubiţi creştini, să nu fie postul fariseului, post numai de vederea lumii, ci după învăţătura Mântuitorului: «iar tu când posteşti unge capul tău şi faţa ta o spală.» Nu prin bucate arată că posteşti, ci prin fapte plăcute lui Dumnezeu şi «Tatăl celce vede întru ascuns va da ţie la arătare.»

Ţineţi postul îndeplinind toate roadele duhului cari sunt: «dragostea, bucuria, pacea, îndelungă răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa,

blândeţele, înfrânarea poftelor; nu căutaţi mărire deşartă, întărâtând pe unul şi pe altul, pismuind unul pe altul, ci fieştecare să facă nu sieşi spre plăcere, ci vecinului său.» Galat. 5, 22 urm.

Acestea făcând ne vom oţălì trupul şi sufletul, vom fi tari în toate lucrările noastre, iar celor protivnici înfricoşaţi.

De vom cercetà trecutul, vom aflà, că sufletul poporului nostru românesc a fost curat în toate timpurile, dovadă stăruinţa lui de fer în limba şi legea strămoşască, pentru care şi-a jertfit avere şi vieaţa, a îndurat robie şi prigoniri amare, şi din toate a eşit învingător, căci aveà credinţă tare în legea lui Hristos. Legea strămoşască ne-a păstrat limba şi neamul, şi celce se lapădă de lege se lapădă şi de neam.

O parte a legii strămoşeşti este şi postul. Părinţii şi moşii noştri posteau cu toată rânduiala, şi deşì au dus poate zile mai grele ca noi, totuşi au trăit ani mai mulţi şi au fost tari până la adânci bătrâneţe. Luaţi de exemplu pe bătrânii de azi: unul nu s'ar pângărì în zile de post, căci aşa l-au crescut părinţii în legea sfântă strămoşască.

Bătrânii nu erau stăpâniţi de atâtea păcate rele, cari bântue astăzi cu atâta urgie mai cu seamă tinerimea noastră. Beţia şi desfrânarea erà o ruşine amară pe un june, unul ca acela erà despreţuit ca un om pierdut.

Astăzi a pierit simţul de ruşine la tineri, ba stau să se întreacă în dezmierdări şi fapte păcătoase. Vai de soartea şi viitorul lor! Părinţii şi moşii noştri ţineau la învăţătura bisericei: «că celce samănă în trupul său din trup va secerà stricăciune, iar celce samănă întru duhul din duhul va secerà vieaţă vecinică.» Galat. 6, 8.

În post şi rugăciune stăruind să ne rugăm pentru noi şi pentru fraţii noştri, păzind legea noastră cu scumpătate, căci ea ne este scut de apărare şi liman de mântuire în toate neajunsurile şi năcazurile vieţii noastre ca singuratici şi ca popor. În toate împrejurările să ţinem seamă de învăţătura apostolului, care în puterea sufletului află trăinicia vieţii atât la un om singuratic, cât şi la un popor. «Drept aceea fraţilor — zice apostolul — suntem datori nu trupului ca să trăim trupeşte, căci de trăiţi trupeşte veţi murì, iar de veţi omorî prin duh faptele trupului, veţi trăì.» Rom. 8, 12.

Aceste îndemnuri avându-le, iubiţilor, să începem sf. post cu toată curăţia, căci numai aşa ne vom bucurà de luminata zi a învierii, pe care cu dor o aşteaptă tot creştinul. In aceste zile de uşurare sufletească, vă aştept cu drag în acest locaş dumnezeesc şi nici unul lipsind, cu toţii într'un glas să ridicăm cucernice rugăciuni, pentru ajutorul şi darul lui Dumnezeu, ca aceste zile mari ale sf. post şi toată cealaltă vreme a vieţii noastre, să ne dăruiască a o petrece în pace şi întru pocăinţă, având pururea înaintea noastră porunca Mântuitorului: «privegiaţi şi vă rugaţi, ca să nu cădeţi în ispită, căci duhul este viu, iar trupul neputincios.» Mat. 26, 41. Amin. Pr. ***R Platoş.***

MIŞCAREA LITERARĂ.

Cărţi, Reviste, Ziare:

Credinţa creştină. In «Biblioteca bunului Creştin», Nr. 7—8, au apărut 26 predici despre credinţă sau tâlcuirea Crezului, traducere de P. C. Sa Arh. Nicodem Băcaoanu, după preotul Const. Stratilatov. Este cunoscut cetitorilor revistei noastre cuprinsul numerilor anteriori din această bibliotecă, de importanţă covârşitoare în educaţia religioasă a poporului nostru. Pagubă însă, că prea puţin se răspândesc în cercuri largi aceste broşuri de înaltă valoare educativă. Nu am cuvinte destul de tari să recomand onor. preoţimi a şi-le procurà nu numai pentru sine, ci să caute a le răspândi cât mai mult şi între credincioşi, fiindcă în răspândirea cărţilor de cuprins religios avem un sprijin puternic în lucrul nostru de vestitori ai Evangheliei Domnului şi lucrători ai mântuirii oamenilor.

Broşura despre care fac această dare de seamă, în felul ei nu e cu nimic mai pe jos de acel minunat «Argat alui moş Procopie» ori «Un mare păstor» şi îndeosebi pentru preoţime e un *manual* de care nu ne putem lipsi. Cuprinsul celor 26 predici sunt cuvintele unui adevărat părinte sufletesc cătră fii săi şi îmbrăţişează comoara învăţăturii de credinţă, care trebue să fie merindea sufletească a fiecărui creştin în drumul vieţii. După cuvântarea de întroducere urmează tâlcuirea numelui de creştin dreptcredincios, credinţă dreaptă şi biserică drept-credincioasă. Apoi în predica a III-a despre descoperirea dumnezeească, sau chipul cum Dumnezeu a dat oamenilor dumnezeeasca Sa învăţătură, se arată în grai simplu dar cu atât mai desluşit izvoarele credinţei: Sfânta Scriptură şi Sf. Predanie. Cuvinte lămuritoare despre Biblie, cuprinsul, folosul şi însemnătatea ei şi indemnul cald de a o ceti. Urmează apoi Simbolul Credinţei, de ce se numeşte, cum s'a alcătuit, cum se statoreau în genere dogmele credinţei şi canoanele în sinoadele ecumenice şi locale, cum trebue să fie credinţa noastră. Iară dela cuvântarea a VI-a începe tâlcuirea Credeului: Despre Dumnezeu şi însuşirile Lui, despre Sf. Treime, Dumnezeu ca făcător al lumii nevăzute sau a lumii îngereşti, cu învăţătura despre îngeri, Dumnezeu făcător al lumii văzute şi al omului. Apoi al doilea articol al Simbolului Credinţei, despre Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Isus Hristos şi de aci încolo câte o cuvântare pentru fiecare articol al credinţei. După al 10-lea, despre Botez, alte 6 cuvinte despre celelalte 6 Taine şi în sfârşit 2 predici despre învierea morţilor şi vieaţa viitoare.

Insuşirea rară a cărţii e graiul frumos şi limpede înţeles de toată lumea, căruia se alătură priceperea adâncă de a folosi citatele Bibliei fără a fi o povară pentru cetitorul sau ascultătorul neînvăţat, iar unde se chiamă într'ajutor judecata minţii, nici aici acest ascultător nu întimpină o greutate. Condiţii acestea foarte importante pentru ajungerea scopului: răspândirea ideilor religioase-morale în popor. Concluziile sunt totdeauna îndrumări practice preţioase.

Am zis că broşura e un bun manual la catehizare şi aceasta o spun din experienţă. Urmez de o vreme în Dumineci şi Sărbători la Vecernie învăţătura de credinţă după aceste predici. Subtrag cu creion roşu ici-colea cuvinte în jurul cărora se grupează pasage din predica, pe care o am cetit acasă de repeţiteori şi mi-am reazumat cuprinsul în memorie, apoi aşez cartea pe măsuţa de înălţime potrivită, dinaintea uşilor împărăteşti de pe care cetesc uneori şi Sf. Evanghelie şi urmez să predau liber, ca să-mi pot stăpânì cu privirea ascultătorii. Cartea mă ajută la urmărirea firului cuvântării silindu-mă să păstrez vorba-i populară. Am astfel uşurarea însemnată, că nu trebue să scriu şi totuşi reuşesc a face o expunere unitară. Pot spune că sunt ascultate bucuros aceste cuvântări pe cari şi-le-au cumpărat câţiva.

Iată cum o carte bună ţi-e un tovarăş preţios. Repet nu am destule cuvinte să atrag asupra ei atenţiunea împreună-lucrătorilor în via Domnului, cu atât mai mult că preţul ei e numai 1 cor. Preot. ***P. M.***

*

Invăţăturile sociale ale evangheliei. Studiu biblic. Traducere din limba franceză de *Ilie I. Beleuţă.* Făgăraş 1912. Preţul 1 cor.

Acest frumos studiu biblic a fost publicat în revista «*Uniunea creştină*» organul ortodox redactat de renumitul teolog Dr. Wladimir Guettée. Autorul lui e un arhiepiscop rus, care tradează o adâncă pătrundere în fondul doctrinelor creştine. Traducătorul a făcut o operă foarte folositoare, dându-ne această lucrare în limba românească.

Astăzi, când e la ordinea zilei problema socială şi când doctrinele utopice ale socialismului pătrund chiar şi în straturile cele mai de jos ale poporului, e timpul cel mai oportun să se scoată la iveală învăţăturile sociale ale evangheliei şi soluţia ce ele o au pentru înlăturarea relelor din societatea omenească. Acesta e scopul acestei broşuri, cum spune autorul ei: «Dacă, în loc de-a se pune atâta stăruinţă pentru inventarea de noi teorii sociale, omenirea s'ar silì să priceapă cuvintele lui Hristos şi să le pună în practică, lumea n'ar aveà lipsă nici de reforme nici de rezoluţiuni; fiecare s'ar năzuì să facă cel mai mare bine cu putinţă; cei bogaţi n'ar mai fi egoişti; săracii n'ar mai duce nici o lipsă; toţi ar concură în comun, cu activitatea lor, pentru îmbunătăţirea stării sociale, desăvârşindu-se din ce în ce mai mult».

Învăţăturile sociale ale evangheliei le extrage autorul prin o interpretare pe cât de limpede pe atât şi de adâncă a fericirilor şi a lor 22 de parabole ale Mântuitorului cuprinse în evanghelii. Sâmburele acestor învăţături e, că nu prin reforme externe, ci prin înoirea celor din lăuntru ale omului, prin renaşterea lui sufletească se pot îndreptà relele şi nedreptăţile sociale. Cetind cu atenţiune aceste învăţături şi gândindu-te cum s'ar înfăţişà vieaţa omenească călăuzită întru toate de ele, rămâi cu convingerea nestrămutată, că evanghelia creştină prezintă condiţiile vecinic adevărate pentru cea mai bună vieaţă între oameni. Ea nu reprezintă

un punct de vedere învechit, ci învăţăturile ei sunt şi astăzi şi vor fi pentru toate veacurile viitoare pe o formă de actuale şi adevărate. Recomandăm această scriere cetitorilor noştri, căci vor câştigà din cetirea ei mari foloase pentru propoveduirea cuvântului evangheliei.

*

Contribuţii privitoare la relaţiile bisericii româneşti cu Rusia în veacul XVII, de *Dr. Silviu Dragomir,* profesor la Seminarul «Andreian». Extras din Analele Academiei Române. Bucureşti 1912. Preţul 2 cor. Asupra acestei scrieri valoroase vom reveni.

*

Anuar pedagogic (1913) publicat de *Dr. Onisifor Ghibu.* Sibiiu 1912. Preţul cor. 2·50. Această publicaţie, cea dintâi în felul ei la noi, e menită să satisfacă o trebuinţă în adevăr simţită de a da orientări sigure şi temeinice asupra problemelor şcoalei româneşti în prezent. De câţiva ani încoace, această şcoală, pe urma multelor legi şi ordonanţe străine de scopurile pedagogiei, a fost tot mai mult subtrasă dela adevărata ei chemare, iar în sufletele învăţătorilor s'au strecurat îndoieli şi şovăiri cu privire la ţinta şi idealul ce trebue să-i însufleţească. În mijlocul acestei crize, nu numai materiale ci şi morale, în care se găsesc şcolile noastre, Anuarul pedagogic al d-lui Dr. O. Ghibu vine ca un sfătuitor şi îndrumător la vreme de năcaz. Scopul ce-l urmăreşte e: «de-a grupà toate chestiunile pedagogice cari au vre-o legătură oarecare cu timpul şi cu împrejurările noastre, în jurul unui singur punct de vedere superior. El vrea să creeze o unitate de vederi şi de convingeri... în împrejurările haotice de astăzi». Materialul ce-l cuprinde corespunde pe deplin acestui scop.

Nu numai învăţătorii, ci şi preoţii, ca directori şcolari, şi toţi aceia cari se interesează de problemele culturale ale poporului nostru vor ceti cu folos această preţioasă publicaţie.

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

„Proba de foc." Sub acest titlu «incendiar», «*Revista Preoţilor*» dela Timişoara publică un articol mai altfel ca dela taraba unui negustor care cu un glas răguşit îşi laudă marfa măruntă în mijlocul târgului de ţară. Auziţi stil de demagog într'o revistă preoţească:

«Suntem noi vrednici de o soartă mai bună? Se pare că a sosit plinirea vremii. O adiere mângăitoare de nădejde ne înfioară (! curat «înfioară») cutele tainice ale sufletului, partea cea mai sfântă a inimei (!) unde stau preţioasele mărgăritare ale vistierului spiritual (!!)... A sosit (mai înainte numai se «păreà») plinirea vremii... iată în sfârşit clipa hotărîtoare, iată momentul oportun... Da, avem prilejul bun. Şi totul depinde dela noi... dela puterea dorului de a ne emancipà de sub tutela ruşinoasă a tuturor acelora, cari ne consideră de *salahori ai neamului, buni şi indispensabili mameluci* (sublineat în original) la toate matrapazlicurile lor (!)

încercate sub diferite măsci... E acì momentul... suntem în vrâsta când *tutela ne este o sarcină ruşinoasă* şi când amestecul nechemat îl putem socotì drept *obrăznicie* (!); că suntem capabili a ne croì o soarte mai bună... Cu proba de foc avem să demonstrăm capacitatea şi capabilitatea noastră (grozav)... Presa e totul! Cea mai puternică luptă în contra curentelor vrăjmaşe... Cine pune în mişcare massa?... Ea are puterea de a asvârlì schinteia revoltei şi iarăş singură, cu blândeţa cuvântului, poate mângăià şi împăcà pe cei incendiari (!)... Se pare că a sosit plinirea vremii.» etc. etc.

Ce s'a întâmplat? Nu s'a întâmplat nimic, pacinicule cetitor, decât că «Revista Preoţilor» bate toba ca să câştige 150 - 300 de cumpărători pentru acţiile unei tipografii din Timişoara. Judecă, dacă e cuviincios ca să se vorbească în acest chip unor preoţi într'o revistă care se numeşte a «Preoţilor»? Cuvintele sfinte ale Scripturii, ca «plinirea vremii», se întrebuinţează pentru a vinde acţii!

N'avem nimic în contra cumpărării unei tipografii, din contră: ne vom bucurà, dacă va ajunge o nouă tipografie în mâni româneşti şi dacă va fi întrebuinţată spre scopuri bune; *dar ceeace nu putem noi admite şi ceeace vom combate fără cruţare e, ca de un lucru ca acesta să se lege chestiunea importantă a organizaţiunei preoţimei noastre într'o asociaţie a ei.* Căci iată ce scrie «Rev. Preoţilor»:

«având posibilitatea să ne grupăm pe baze economice (!), această tipografie să fie *peatra unghiulară a întregii noastre organizaţiuni*»...

Aceasta e ideea de organizare a preoţimei noastre?! *Acesta* e scopul unei asociaţii a clerului nostru?! Unde au rămas scopurile superioare pastorale, culturale, filantropice, azilul pentru copiii preoţilor, sprijinul reciproc etc.?

Cumpere-şi cei dela «Rev. Preoţilor» tipografie — pentru aceasta le dorim ispravă bună, — dar nu compromită şi mai mult ideea organizării preoţimei noastre, pe care au compromis-o destul până acum! La aceasta preoţii noştrii înţelegători nu-şi vor da concursul. Vom revenì.

*

Propagandă contra sectarilor. Avem mai multe scrisori la redacţie, în cari preoţi din diferite părţi ale mitropoliei noastre se plâng de răspândirea sectelor şi propun mijloace pentru combaterea lor. În zilele trecute, un preot «de pe Crişul alb» ne comunică, că prin acele părţi «nu e comună în care să nu fie casă de adunare» a sectarilor. Ni-a trimis şi o foaie volantă ieşită în tipografia baptiştilor din Ungaria, spunându-ne, că asemenea tipărituri se răspândesc în zeci şi sute de exemplare şi printre poporul nostru. Pentru a se începe o energică propagandă antisectară, Sfinţia Sa propune în scrisoarea ce ni-a trimis următoarele măsuri:

1. Să se creeze un fond «antisectar», adecă din care să se susţină propaganda în contra sectarilor şi la care să contribuească fiecare parohie (şi cele neatacate de sectari) cu câte 5—10—20 cor., după starea lor materială, precum şi creştinii cu dare de mână, institutele financiare etc.

2. Din acest fond «antisectar» să se tipărească o foaie religioasă poporală, care pe lângă un preţ foarte mic (2—4 fil. exemplarul) să se poată distribuì după cerinţe în comunele primejduite de sectari.

3. Să se înfiinţeze o «bibliotecă antisectară» a foii religioase poporale, în care să se trateze chestiuni referitoare la doctrinele sectarilor.

4. In fiecare protopopiat să se numească un preot misionar cu pregătiri mai bune (misionar), care să cerceteze comunele inficiate de această cangrenă şi să combată sectarismul (prin servicii cu mai mulţi preoţi, prin coruri bisericeşti, prin mărturisire şi împărtăşire etc.)

Dăm publicităţii aceste păreri, ca să mediteze şi alţii asupra lor. Vom revenì şi noi asupra acestei chestiuni, care ni-se impune tot mai mult atenţiunii prin primejdia ce o implică sectarismul pentru biserica noastră. Rugăm pe on. cetitori să ne trimită cât mai multe informaţii despre mişcarea sectelor.

*

In zilele trecute guvernul a transpus consistoriilor noastre ajutoare pentru preoţi, până la apropiata urcare normală a dotaţiei. Prin urmare aceste ajutoare nu sunt a se considerà ca o regulare definitivă a congruei, ci numai ca un ajutor *până ce se va întregì dotaţia* prin o nouă lege. Durere, că acest ajutor nu s'a împărţit după o cheie dreaptă între preoţi, ci arbitrar. Ne mângăiem însă cu speranţa, că legea ce se va aduce în chestia congruei va stà pe alte baze, ale dreptăţii egale pentru toţi.

*

In chestia reunirii bisericilor. Sf. Sinod al bisericei ruseşti a ales de preşedinte al comisiunei pentru reunirea catolicilor vechi şi a anglicanilor cu biserica ortodoxă pe episcopul *Gheorghe de Jamburg*, care e totodată şi rector al Academiei spirituale din Petersburg. «*Kölnische Volkszeitung*» în Nr. 862 scrie, că arhiepiscopul *Sergie* al Finlandei s'a exprimat în chipul următor în chestia unirii acesteia:

«In principiu unirea catolicilor vechi cu biserica ortodoxă e posibilă, dar e greu de spus când şi cum se va puteà realizà de fapt această unire. Reprezentanţii bisericei anglicane, care stă mai departe de noi decât cea a catolicilor vechi, au venit de repeţiteori în Rusia în scopul unirei şi au observat la faţa locului cultul bisericei ortodoxe. Catolicii vechi până acum n'au venit la noi. Pentru a ne pronunţà asupra posibilităţii unirii lor cu noi, ar trebuì să ştim de au rămas catolicii vechi credincioşi acelor principii, cari au fost primite la conferinţa din Bonn (ţinută în a. 1874). Conducătorii catolicilor vechi din acel timp au fost oameni cu credinţe pozitive bisericeşti, în spiritul ortodoxiei, pe când astăzi se poate observà la catolicii vechi o puternică tendinţă spre protestantism. Afară de acestea, între catolicii vechi există unele deosebiri. Catolicii vechi olandezi sunt altfel decât cei germani şi iarăşi altfel decât mariaviţii ruşi... Eu cred că chestia unirii catolicilor vechi cu biserica ortodoxă este o chestie a viitorului». Revista «Internationale Kirchliche Zeitschrift», din care am luat această informaţie şi care e organul catolicilor vechi, spune că n'a putut

controlà când ar fi rostit arhiepiscopul Sergie aceste cuvinte şi dacă s'a pronunţat astfel. Totodată declară că catolicii vechi nu ş'au schimbat principiile dela 1874, când erau conduşi de profesorul I. von Döllinger. Notez că catolicii vechi sunt acei creştini cari s'au rupt de biserica papistă la a. 1870 fiindcă n'au voit să primească dogma despre infalibilitatea papei decretată de sinodul vatican din acel an. In repeţite rânduri au cercat să se apropie de biserica ortodoxă, dar până acum fără rezultat. In anii 1874 şi 1875 s'au ţinut în Bonn conferinţe de unire cu biserica ortodoxă, la cari conferinţe au participat şi reprezentanţi de-ai acestei biserici.

*

Episcopia gr. cat. a Lugojului şi-a primit noul păstor sufletesc în persoana P. S. Sale *Dr. V. T. Frenţiu.* Introducerea noului episcop în scaunul vlădicesc a avut loc în 9 Februarie st. n. La acea serbare a luat parte şi P. S. Sa episcopul *Dr. Miron E. Cristea* al Caransebeşului, care a salutat pe noul episcop prin următoarele cuvinte:

Preasfinţite d-le Episcop! La serbarea instalării Preasfinţiei Tale în tronul episcopiei gr. cat. rom. a Lugojului ne-am ţinut de datorinţă a luà parte şi noi, reprezentanţii eparhiei ortodoxe române a Caransebeşului, nu numai spre a satisface unei cerinţe creştineşti şi cetăţeneşti de bună vecinătate şi de reprocitate oficială, ci mai ales îndemnaţi şi de faptul, că fiii credincioşi ai Preasfinţiei tale sunt — precum cetăţenii aceleiaşi nouă iubite patrii comune — aşà şi fii aceluiaşi popor român, care formează şi credincioşii bisericei mele. Şi tocmai acest «sânge, care ferească Dumnezeu să se prefacă vre-odată în apă», face, ca bucuria unuia să o resimtă şi partea cealaltă. De altă parte această legătură firească şi frăţească impune tuturor conducătorilor noştri şi mai ales noauă, capilor bisericeşti, cari avem răspundere naintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, datorinţa de a o susţineà şi pe viitor, ocolind după putinţă toate căile şi mijloacele, cari ne-ar despărţì şi îndepărtà în loc de a ne apropià şi întărì.

Preasfinţite! Munca pentru mântuirea vremelnică şi vecinică a unui popor este astăzi — într'o epocă plină de tendinţe materialistice şi anticreştine — mai grea şi deci misiunea apostolică a unui arhiereu mai plină de îngrijorări şi împreunată cu mare răspundere.

De aceea azi, când iai în mână cârma episcopiei, nu-ţi pot dorì ceva mai bun, decât să-ţi dăruească Dumnezeu puteri de a biruì cu succes pedecile, ce le vei întimpinà în activitatea-ţi pastorală, întărindu-ţi turma atât în virtuţile creştineşti şi cetăţeneşti sau patriotice, cât şi după exemplul marilor bărbaţi ai bisericei gr. cat. româneşti ca Şincai, Maior, Clein, Aron Vulcan, Dobra şi alţii, în toate părţile episcopiei şi o temeinică cultură românească. *Căci numai pe temelia credinţei creştine a părinţilor noştri şi a unei culturi proprii izvorite din individualitatea noastră etnică putem mijlocì înaintarea reală a poporului şi a turmei noastre spre binele şi al patriei, ai cărei fideli cetăţeni am fost şi vom fi.*

La mulţi ani!

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date şi indigitări tipiconale pe luna lui Februarie Martie, 1913.

24 Februarie: *Dumineca lăsatului de brânză,* glas 8, voscr. 8. Aflarea cap. sf. Ioan Botezătorul. Din incidentul acestei sărbători, rânduiala se face conform *tipicului* special, indicat la «*Capetele lui Marcu*» dela finea Triodului.

Sâmbătă seara: La «Doamne strigatam» cântăm stihiri ale învierii 4, ale Triodului 3 şi ale lui Ioan Botez. 3. «Mărire»: din Triod: «Şi acum» dogmatica glasului de rând. La «Stihoavnă» stihirile învierii din Octoih, «Mărire» a sftului din Mineiu, «Şi acum» dela Triod.

Duminecă dimineaţa: La «Dumnezeu este Domnul»: Troparul învierii (de 2 ori), «Mărire» a Botezătorului, «Şi acum» dogmatica corespunzătoare din Octoih. După cetirea caftizmei şi cântarea sedelnelor, urmează polieleul cu ps. 136. Soborul îngeresc, Sedelna după polieleu cu «Mărire şi acum». La Canon: Catavasiile triodului, iar celelalte se fac regulat.

Norme generale pentru rânduiala sftului şi marelui post. Inceputul postului se face Luni în 25 Februarie. Toate cântările rânduielilor pentru zilele patruzecimii ne amintesc şi ne înfăţişează starea omenimii dela facerea şi căderea ei până la timpul mântuirii. In *zilele de săptămână* ale patruzecimii nu se cântă nimic din Octoih, ci totul din Triod şi Mineiu. In fiecare *Duminecă* a postului, *seara la vecernie* sunt a-se cântà şi aşanumitele *stihiri de umilinţă* ale Octoihului puse la finea Triodului şi unul din cele două prohimene mari.

După vecernie se ceteşte în fiecare zi *pavecerniţa cea mică,* iar Miercurea şi Vinerea când se face liturgia mai nainte sfinţă împreună cu ceasul al 9-lea şi vecernie, să ceteşte *pavecerniţa cea mare,* la ora obicinuită.

In cele cinci dumineci prime ale postului să face liturgia sftului *Marelui Vasilie.* In I. săptămână: Luni şi Marţi nu se face liturgie In celelalte zile se săvârşeşte liturg. Inainte sfinţită a lui *Grigorie* corect numit *Dialogul,* cu escepţiunea Sâmbetelor când e liturgia sf. Ioan Gură de aur.

In special:

3 Martie: *Dumineca I* a postului numită a «*ortodoxiei*». Glas 1, voscr. 9 şi a Triodului. Cântările la *Vecernie* şi *Utrenie* cari se execută — după indicarea Triodului — din Octoih ale glasului şi din Triod, cele din Triod laudă cultul icoanelor şi pe aceia cari s'au ostenit pentru restabilirea dreptei credinţe şi a icoanelor cu cari «ca o mireasă împodobindu-se biserica lui Hristos.»

La *liturgie:* Cântările liturgiei Marelui Vasilie cu acsionul: «De Tine să bucură.» Apostolul şi Evanghelia Duminecii.

9 Martie: Sfinţii 40 de Mucenici din Sevastia. La sărbătoarea aceasta ne conformăm după prescrierile tipicului dela «Capetele lui Marcu», la finea Triodului: pag. nrul infer. 184, lit. «N». In special: Se face utrenia conform Triodului, în legătură cu Liturghia sf. Ioan Gură de aur.

10 Martie: *Dumineca II* din post, numită a *Sfântului Grigorie făcătorul de minuni.* Glas 2, voscr. a 10-a cu a Triodului.

La Vecernie şi Utrenie, ca şi în Dumineca precedentă, stihirile glasului din Octoih şi din Triod ale sfântului. La canoanele Utreniei: Catavasia: «Deschide-voiu gura mea.»

La Liturghie: Apostolul şi Evanghelia Duminecii şi c. l. ale Liturghiei M. Vasilie.

17 Martie: *Dumineca III* din post. Glas 3, vosc. 11 cu a Triodului. Dumineca aceasta se numeşte a *Sf. Cruci,* Cauza acestei sărbări este expusă la sinaxarul Triodului.

La Vecernie şi Utrenie: cântările glasului şi ale Triodului.

Rânduiala specială: După finalul vecerniei celei mici, ridică preotul sf. cruce şi o duce solemn punându-o pe sfânta masă în locul Evangheliei.

La utrenie după Doxologie, scoate preotul sf. Cruce şi o pune spre închinare credincioşilor, în care timp strana cântă: Mântueşte Doamne.» După aşezarea ei pe tetrapod să cântă: «Crucii Tale.» Imnul acesta se cântă la liturghie în loc de «Sfinte D-zeule. Celelalte la Liturghie: se face ca şi în duminecile precedente.

Notă: Închinarea sf. Cruci să fac până în Vinerea următoare, când este dusă în altar după cetirea Ceasurilor.

Cantor.